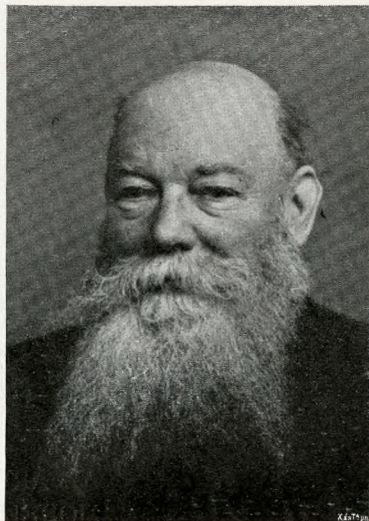

MORELLI GUSZTÁV

Az Üllői-út Lechner-stilú házában, amelyben egy múzeum, egy társulat és egy iskola intézi az iparművészet országos ügyét, markáns, szeretetreméltó, tevékeny és könnyen nem felejthető alakja volt Morelli Gusztáv. Érdekes rajzú patriárka fejét nap-nap után, mindig ott lehetett látni, pontosan ugyanabban az időben, az iparművészeti iskola folyosóin. Másképpen: Morelli Gusztáv tanár volt, lelkes és odaadó professzora ennek az intézetnek. Mint ilyen mindig friss kedvű, a tanítás minden percét egyforma kedvvel végigcsináló. Professzor, aki lelkiismeretkérdésnek vette a hivatását, s habár a szakmája és módszere fölött elgalopozott is az idő, nem tartozott azok közé, akik vasalappal a fejükön csökönyösen nem veszik észre a változást, ami tegnaptól mára történt. Akik ismerték, akik művészeti dolgokról beszéltek vele, főleg a

tanítványai tudják, hogy liberális volt, hogy tisztelte a talentumot, hogy távol állt tőle a kisszerű, skolasztikus elfogultság. Egész generációt nevelt a fametszésnek, s ebbe a nevelésbe, ebbe a munkába beleadta legjobb tudását, hevét és ambícióját. Része volt, nyoma és jelentékeny közrejátszása abban, hogy az iparművészet iskolája, amely az ő fiatalsága idején rajta kívül alig számlált még néhány embert, pár tanterem volt, szerényen, sőt szükösen élt, ebből a szegénységből és mellözöttségéből kivált a mai teljességű apparátussá. Agilis ember volt, dolgos ember, az

iparművész-képzés ügyében mindig jelenlevő, ezt a kérdést folyvást szívében viselő. Mindezen tulajdonságoknál fogva stilszerűen, túlzás és hizelgés nélkül illett hozzá az a jelző, hogy kitűnő professzor. Ezen a ponton, az iparművész-képzés történetében a legszebb sorokat írhatni róla. Ezen a ponton oly érdemei vannak, amelyekre mindig hivatkozni fognak az iparművészeti iskola annalesei.

Munkásságának ez perze csak az egyik oldala.

AZ ÁRVÁK
MORELLI GUSZTÁV FAMEZSZETE

BORJAK
EDVI ILLÉS ALADÁR VÍZFESTMÉNYE
AZ ÁLLAMI 1000 KORONÁS DÍJ NYERTESE

— Egy másik, épp ennyire dús, maga a művészet, ennek egy speciálisan grafikus ága, a hosszú historiára visszatekintő fametszés. Morelli, a tanár-ember mellé harmonikusan illik oda Morelli, a műhelyben dolgozó művész. Itt is ugyanazon tulajdonságai bontakoztak elő, amelyek professzorságát, egész életét jellemzik. Azt lehetne mondani, egy élet sűrűsödik ezekben a jellemvonásokban. Amit a métier, a fametsző mesterség megkövetel: sok türelem, végtelen lelkiismeretesség és pontosság, aprólékosságokra ügyelő gond, ez nála természeténél fogva adódott, vagy lehet, hogy épp a fametszőkéssel való bánásból, mesterségének materiális részéből következett. Ez kellett, hogy fametszővé lehessen, viszont ezek a tulajdonságok vitték előre mesterségének lépcsőin, ily módon győzte le a technikai nehézségeket, oly könnyűséggel, amire ma nem igen akad sűrű példa. Igaz, hogy ma mindinkább megritkult a fametszők valamikor igen népes sora, minden lépéssel, ahogy tökéletesültek ez új fotokémiai eljárások, a fametszés, mint szorosan vett reprodukáló technika, folyvást hátrább

szorult. Morelli fellépésének idején azonban, még megvolt ez a tisztán reprodukáló szerepe. Főleg nálunk kívánta a szükséglet, a nyolcvanas években, amikor a magyar képes újságok, illusztrált könyvek terén erősebb nekilendülés indul. Morelli, a külföldön tökéletesült, a fametszés teljes skáláját, minden csinját-binját kitűnően megtanult művész tehát éppen „kapóra jött“. Mindjárt elején, kezdettől fogva valósággal elhalmozták különféle vállalatok reproductív megrendeléseikkel. Más művész, festő vagy szobrász ebben az időben, amit magyar „művészeti előidőnek“ szokás nevezni, bizonyára nem ok nélkül panaszkodhatott, hogy nem kell a kép, hogy a műterme számára fest, a padlása és az „utókor“ számára. Morelli maga sokszor nem is győzhette a munkát: egész műtermet kellett berendeznie segédcsapatokkal. Az a jelzés, amit ma régi, poros, megfakult nyomatokon olvas az új generáció, hogy „metszette Morelli“ — hamarosan csengő hírű lett, értékre váltódott, az emberek tudták, hogy ez a jelzés ebben a szakmában, itthon a legjobbat jelenti. Szóval: keresték, annyira

igénybe vették, hogy talán ez az ok, amiért folyvást mások művészi mondanivalóinak szegődött szolgálatába, mások ideáit adta elő a fametszés nyelvén és nem a magáét, hogy szinte kizárólagosan — eltekintve néhány fiatalkori próbálkozástól — reprodukált, igaz, hogy ebben aztán ritka készségű, hogy ebben, egy kép, szobor, egy műtárgy vonalainak, karakterének grafikus átültetésében, tudásán, technikai készütségén kívül művészi érzése segítette, intelligenciája s az a szeretet, amelylyel művészdolgokra tekintett s elmerült finom és bujkáló szépségeikben. Azokat a lapokat, amelyek kikerültek keze alól, amelyeken rajt van Morelli jegye, számokban nehéz volna konstatálni. Egyik a másikat érte, csapatosul, ezer és ezer forog ma is közkézen, ezer és ezer eltemetve könyvek, folyóiratok, albumok papírjain. Ez a sok ezer lap sokat bírásról, pihenést nem ismerő munkásságról beszélő dokumentum, azonkívül, hogy azok közé állítja Morellit, akik itt nálunk elődök, tradíciók nélkül kezdtek el valamit. Amikor valaki megírja a fametszés történetét Magyarországon, az úgynevezett úttörőt Morelliben fogja találni. Morellit találja, mint akivel ez a grafikus fajta elkezdődött, virulásba ment, s egyszersmind vele — nem ő tehet róla — megszűnt, befejeződött, muló életű volt. A magyar grafikának e fejezetét ez az egy olasz hangzású szó tölti ki, egy szó e fejezet eleje, közepe és vége: Morelli.

Morelli Gusztáv Budapesten, 1848-ban született. Iskoláit elvégezvén, Huszka nevű mesternél tanulta a fametszés első elemeit. Innét Ruszhoz került, 1868-ig nála dolgozik, sőt már tanító szerepet is vállal Rusz intézetében. Ekkor kezd önállóan dolgozni, egy csomó fametszetet készít Orbán Balázs „A székelyföld leírása” című könyv harmadik kötetéhez, továbbá ugyancsak foglalkoztatni kezdi már a Vasárnapi Ujság s más illusztrált lapok. A kultuskormánytól ösztöndíjat kap, három évre szólót, ezt a három évet külföldi studiumokra fordítja. Előbb Párisban időzik, ahol Laplen, Hyldibrande, Charl és Rodolf a mesterei. Páris után London a közelebbi állomás. Itt a Graphic intézetében dolgozik, Haward oldalán, ahol technikai tudása újabb irányban

tökéletesül. Londonból Lipschébe megy, a Leipziger illustrierte Zeitung-nak Weber vezetése alatt álló műhelyébe, s innét kerül ismét haza, Budapestre, 1872. év tavaszán. A külföldi tanulmányok eredményeivel, új ismeretekkel, mesterségi jártassággal meggazdagodva most már letelepedik. Újra Orbán Balázs könyve foglalkoztatja, a hatodik kötethez készít fametszeteket, valamint elkészíti a Vasárnapi Ujság számára Keleti, Mészöly és Greguss több képének fametszetű reprodukcióját. Ezek a dolgok sokkal fejlettebbek, sikert ér el velük, mind jobban ráterelődik a figyelem, úgy hogy a kormány — Trefort minisztersége alatt — a mintarajziskolában szervez állást számára. 1881-ben az Iparművészeti iskola tanára lesz. Ebben a minőségben tanítványaival tömördek kisebb-nagyobb metszetet csinál iskolakönyvek és tudományos szakmunkákhoz.

Ami művészi kivitelű fametszet ettől kezdve készült, az kivétel nélkül csaknem mind az ő vagy tanítványai munkája. Legnagyobb megrendelése az Osztrák-Magyar Monarchia Írásban és Képben cz. díszmű illusztrálása volt. A vállalat magyar része összes köteteinek fametszetei tőle kerültek ki. A metszetek száma e kötetekben 1600. Erre a célra külön intézetet rendezett be, ahol következő tanítványai dolgoztak: Bálint Benedek, Endlich József, Buccinek Emil, Liebelt József, Messel Kelemen, Rauchbauer Károly, Bojkovitz Mihály, Foltz Pál, Tavi Andor, Nádas Dénes, Pártos József, Balacz István, Finger Artur. 1895-ben állami ösztöndíjjal újra tanulmányútra megy. A színes fametszést tanulmányozza, továbbá az iparművészeti oktatás újabb irányzatait, bejárván Bécs, München, Nürnberg, Karlsruhe, Darmstadt, Strassburg, Heidelberg és Frankfurt iparművészeti iskoláit és múzeumait. 1900-ban részt vesz a párisi világkiállításon. 1902-ben megkapja a Ferenc József-rend lovagkeresztjét, 1905-ben pedig az iparművészeti iskola igazgatói címét. Sokszor szerepelt kiállításokon, legutóbb részt vett a Múcsarnok tavasszal rendezett nemzetközi grafikai kiállításán. Meghalt március hó 21-én.

Már említett dolgokon és tömördek apróbb metszeten kívül, a következőkben foglalhatni

össze munkásságát: 1873 óta az állami érték-papírok, kölcsönkötvények és bélyegek fametszetű kivitele, az 1885-iki országos kiállítás nagy oklevele, Zichy Mihály „Aradi vértanúk albumá”-hoz rajzolt allegoriájának 46 – 64 cm. nagyságú fametszete (1891), a Feszty-féle körkép, amely eddig a legnagyobb, 4 m. 25 cm. széles fametszet. (1894). A m. kir. posta megbízásából levelezőlapok céljaira 10 színes fametszetet csinált újabb magyar történelmi festmények után. Ugyancsak színes fametszetet készített Nádler Róbertnek a budai várpalotát ábrázoló vízfestményéről, továbbá Vágó és Benczúr rajzairól, amelyek a millenniumi kiállítás diplomáinak készültek, s egy öt színben készült műlapja mutatja az iparmű-

vészeti múzeum egy értékes majolika-tárgyát. Elkészítette a millenniumi kiállítás képeit, az összes pavillonok látképeit tartalmazó díszmunka fametszeteit. Ez a munka nem került könyvtárosi forgalomba, összesen csak 100 példányban jelent meg. A benne lévő metszetek száma körülbelül kétszáz. Említhetők még a millenniumi tornaünnepély nagy oklevele, Petőfi költeményeinek első díszkiadása, a Simonyi-féle népiskolai földrajz, Gerely József képes bibliájának nyolcvan egész oldalt betöltő metszetei, a Szent István Társulat megbízásából (1899) falusi népiskolák számára csinált metszetek, különböző rajzok és festmények után.

— N

SÁTOR ELŐTT
POLL HUGÓ PASZTELLE
A LIPÓTVÁROSI KASZINÓ 500 KORONÁS DÍJÁNAK NYERTESE